

✿ BUDAVÁRI ✿

2024. 4-5. ✿ V. ÉVF. 2. SZÁM

SÉTÁK

TÁJÉKOZTATÓ ÉS KULTURÁLIS
MAGAZIN

ÉRTÉKÓVÁS ÉS ÉRTÉKTEREMTÉS

A BUDAVÁRI PALOTANEGYED BORA

INTERJÚ SZENTESI JÓZSEFFEL

Lélekzet

Nobel-díjas vendég
a Szent István-teremben

Királyok vára

Nápolyi királyné,
magyar királyné

Újjászületések

A nyakkendőktől
a bördzsekiig

NHP
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

BUDAVÁRI
PALOTANEGYED

KEDVES OLVASÓ!

26

16

30

21

TARTALOM

LÉLEKZET

- 4 Értékvás és értékteremtés:
A Budavári Palotanegyed bora
- 16 Ünnepe a megújuló Budavári Palotanegyedben
- 21 Erdei Zsolt – a Vár felejthetetlen élmény
- 22 Brunszvik Teréz története
- 25 Újabb fontos ponthoz érkezett
a Citadella megújulása
- 26 Krausz Ferenc Nobel-díjas fizikus
a Budavári Palotában
- 30 Képes történetek a Várkert Bazárról

KIRÁLYOK VÁRA

- 8 Nápolyi királyné, magyar királyné

ÚJJÁSZÜLETÉSEK

- 12 A nyakkendő a bőrdzsekiig
– az Ifipark története
- 18 A Várnegyed ékessége
– A Levéltár Bécsi kapu téri palotája

ESEMÉNYEK

- 15 A Várkert Bazár szinte a második otthonom

SÉTÁK

- 28 Tizenkét hét a pokolban

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 32 Hírek a Budavári Palotanegyedből

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 34 Desszert Sisinek

KÖZELKÉPEK

- 35 Keresztrejtvény

Március 15-én ismét megtelt a Budavári Palotanegyed. Köszönöm, hogy az ünnep alkalmából idén is ilyen sokan megtiszteltek minket látogatásukkal, és a megújuló környezetben együtt emlékezhettünk a 176 évvel ezelőtti eseményekre és a magyar szabadságharc hőseire.

Április 6-át idén több szempontból is kiemelt dátumként tarthatjuk számon. Ezen a napon ünnepeltük Ybl Miklós születésének 210. évfordulóját, akinek halála után Hauszmann Alajos vette át a Budavári Palotanegyedben zajló építkezések vezetését. Ugyan Ybl a palotát nem tudta befejezni, de az általa tervezett Várkert Bazár, melyet az évtizedekig tartó pusztulás után éppen 2014. április 6-án, eredeti formájában felújítva adtunk át a nagyközönségnek, azóta is őrzi emlékét.

A tízéves évfordulót és a Várkert Bazár jubileumi kulturális évadát egy egész éven át tartó rendezvénysorozattal ünnepeljük. Ennek első állomása a *Mesterektől élményekig – A Várkert Bazár történetei* című ingyenes szabadtéri kiállításunk, mely az épületegyüttes teljes történetét mutatja be a 19. század végétől napjainkig.

Idén újabb programmal bővítettük Budai Vársétáinkat. A *Tizenkét hét a pokolban* című vezetett sétánk a Budavári Palotanegyedből a polgárvárosba tart, és Buda 1944–45. évi ostromának eseményeit idézi fel.

A program során lemerészkedünk a föld alá is, és a Vár-barlangban, egy korabeli óvóhelyen mi is átélhetjük az ostromlott városrész egykori lakóinak mindennapjait, testi és lelki megpróbáltatásait.

Érdeemes egy pillantást vetni a Budavári Palotanegyed újjászülető épületeire is. A Vöröskereszt Egylet egykori székházán és a Honvéd Főparancsnokság épületén a külső homlokzati díszek elhelyezésénél tartunk, amivel párhuzamosan a belső terekben is zajlik a munka. A tervezett ütemben haladunk a József főhercegi palota újjáépítésével is, miközben a Budavári Palota Szent György téren álló északi szárnyának helyreállításán is dolgozunk.

Büszkeséggel tölt el, hogy nem csak a budai Várban teljesítjük a ránk bízott feladatainkat. A Citadellán hamarosan befejezzük a szerkezetépítési munkákat. Az erődfalak megnyitásával új belépési pontokat alakítottunk ki, és a Szabadság-szobor mögötti bástyarész feljárójánál már elkészült a lépcsőszerkezet. A Citadella belső udvarán egy mindenki előtt nyitva álló közparkot hozunk létre, ahol kilátóteraszok, sétautak és kávézó is várja majd a látogatókat. Az ágyútoronyban pedig egy izgalmas, a magyarság szabadságküzdelmeit bemutató kiállítást alakítunk ki.

Visegrádon végeztünk a próbafeltárásokkal, és tavaly év végén befejeztük a várrendszer és a palota teljes

műszaki felmérését, ami a legpontosabb rekonstrukciós tervek elkészítését teszi lehetővé. Márciusban új szakaszába ért a munka, elkezdtük Visegrád történetének legnagyobb régészeti feltárását. A fejlesztés célja, hogy a visegrádi várrendszer és a királyi palota a Mátyás korabeli állapotoknak megfelelően szülessen újjá.

Magazinunkhoz kellemes időtöltést kívánok!

Fodor Gergely
kormánybiztos,
a Várkapitányság vezetője

BUDAVÁRI SÉTÁK, V. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Körösi Gábor

Főmunkatárs: Csermely Gábor Vezető szerkesztő: Tallér Edina

A szerkesztőség munkatársai: Borbényi Györgyi, Gyarmati Krisztina, Igazság Arnold, Leitner Karina, Nagy Nándor, Németh Mónika, Sándor Zsolt, Virág Csilla

Fotók: Kárász Karolina, Gerdcis Balázs, Alamy, Fortepan, MTI, Shutterstock, Várkapitányság archívum

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című [online magazinműsorunkat](#) YouTube-csatornánkon, és [iratkozzon fel hírlevelünkre!](#)

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

ÉRTÉKÓVÁS ÉS ÉRTÉKTEREMTÉS: A BUDAVÁRI PALOTANEGYED BORA

INTERJÚ SZENTESI JÓZSEFFEL

Ahogy Szentesi József pincészete a múlt értékeit, a régi magyar borfajtákat támasztja fel, úgy születik újjá épített örökségünk a Budavári Palotanegyedben. A Borászok Borása díj kitüntetettje tősgyökeres budaörsi, felmenői emberemlékezet óta szőlőt termesztettek és bort készítettek.

A hetvenes-nyolcvanas évek katasztrófális borkultúrája eltávolította a családi hagyománytól, de végül 1998-ban elhatározta, hogy visszatér a gyökerekhez. Idén pedig elkészítette a Budavári Palotanegyed fehér- és vörösborát. Az Ybl szakálla, illetve a Hauszmann bajusza elnevezésű borok áprilistól kaphatók a Budavári Palotanegyed ajándékboltjaiban.

✂ Az évszázadnál is hosszabb ideje elfelejtett borok új életre keltek: a csókaszőlő, a tihanyi kék, a kék bajor, a laska, a hajnos kék és mások

Szentesi József a filoxéravész előtti régi magyar fajták újralfedezője, a beavatkozásoktól mentes borkészítés szószólója. 1998-ban elhatározta, hogy visszatér a gyökerekhez, és ő is borász lesz. A Velencei-tó mellett, Nadapon, Pázmádon és Sukorón vásárolt területeket.

Az összesen 16 hektárnyi birtokon ma közel 30 szőlőfajta terem. A területek egy részén a 19. század szőlészeti és borászati munkái alapján válogatott régi magyar fajták kaptak helyet, ennek köszönhetően az évszázadnál is hosszabb ideje elfelejtett borok új életre keltek: a csókaszőlő, a tihanyi kék, a kék bajor, a laska, a hajnos kék és mások.

Szentesi József pincészete a múlt értékeit, a régi magyar borfajtákat támasztja fel, a Budavári Palotanegyedben pedig építészeti örökségünk él ed újra. Ez az értékközösség hívta életre azt az együttműködést a borász és a Várkapitányság között, amelynek köszönhetően megszületett a Budavári Palotanegyed bora. A vörös, amely az Etyek-Budai borvidék kedvelt kádorka és csóka fajtáinak házasításával készült gyümölcsös ízű, karakteres vörösbor, és a fehér, amely különleges zengő fajta, az Etyek-Budai borvidék illatos, harmonikus és finom savakkal rendelkező fehérbora.

✂ **Hogyan lesz valakiből borász? Erre születni kell?**

Édesapámnak volt egy kis szőlője Budaörsön. Gyerekkoromban, tavaszi és nyári szünetben öcsémmel együtt mindig oda kellett mennünk. A szüleink nem azért küldtek minket, mert feltétlenül fontos volt számukra, hogy mi is dolgozzunk, hanem azért, hogy rendes gyerekek legyünk, ne olyanok, mint a szomszéd srácok, akik naphosszat csak játszanak. Ők

csavarogtak, fociztak egész nap, mi meg a szőlőben segítettünk, úgy-hogy kellő gyorsasággal utáltuk meg ezt a tevékenységet. Alig vártuk, hogy eső legyen, és ne kelljen kimen-ni a tőkék közé. Pedig apám mindig

tünk, és azt mondtam neki akkor: Ne haragudj, én semmit nem akarok megtanulni a szőlőművelésből, sőt, többé nem is akarok szőlőtőkét látni az életemben. Aztán apám 1993-ban elhunyt. Néhány évvel később, 1998-ban belém mart a vágy, hogy mégis borász legyek. Úgy döntöttem, hogy visszatérve a gyökerekhez, évente készítek legalább egy hordó bort, hogy aztán nyáron a diófa alatt, télen a kandalló mellett barátokkal elszürcsölgessük. A hobbiól aztán szenvedély lett, a területek növekedtek, és egyre többféle bor került ki a pincénkből. Beleástam magam a témába, külföldre jártam szakmai fórumokra, kostolókra, szakkönyveket vettem, magyar és nemzetközi kiadásban is, és meghallgattam mindenkit, aki erről a témáról akár két izgalmas mondatot is tudott mondani.

A borász a filoxéravész előtti régi magyar fajták újralfedezője, a beavatkozásoktól mentes borkészítés híve.

azt mondta, hogy tanuljuk meg a borkezelést és a szőlőművelést, mert ha ő már nem lesz, a területekkel és a pincével nekünk kell majd foglalkozni. Ez persze engem nem érdekelt akkor még. Egyszer, lehettem már harminc-egynéhány éves, apám azt akarta, hogy egész nap fuvarozzam őt a szőlészeti ügyeivel kapcsolatban, de nekem sem kedvem, sem időm nem volt erre. Csúnyán összevesz-

✂ **A hobbiól szenvedély lett, a kicsiből egyre több és nagyobb. Ma már a Velencei-tó mellett, Nadapon, Pázmádon és Sukorón is vannak birtokai. 16 hektáron közel 30 szőlőfajtával gazdálkodik. Milyen megfontolásból foglalkozik régi fajtákkal?**

Kevesen tudják, hogy a római kortól szinte folyamatosan jelentős bor-

A RÓZSADOMBTÓL, AMEDDIG A SZEM ELLÁTOTT, EGYKOR SZŐLŐ BORÍTOTTA A HEGYOLDALAKAT.

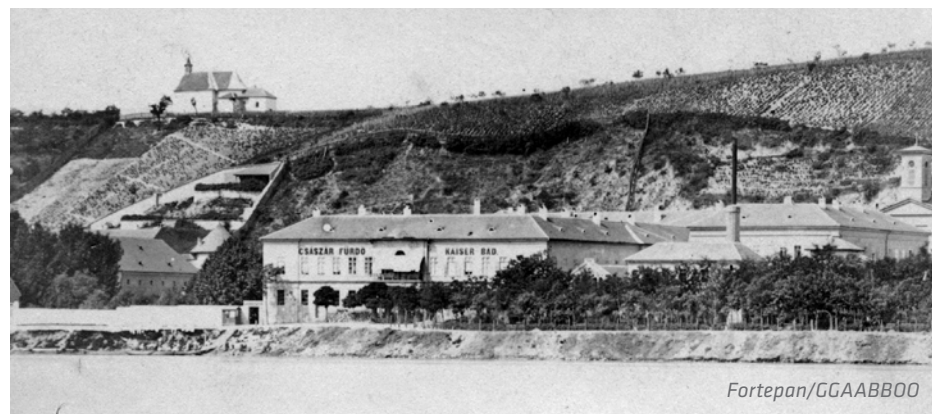
A csókát aztán a tihanyi kék és a vörös dinka követte. Több fajtából ma is csak egy-egy üvegballonnyi mennyiségű bor van. Felkaroltam ezeket a fajtákat, és nagy sikereket érünk el velük, a nemzetközi palettán is jól állnak, jókat írnak róluk, külföldiek is ízlelgetik.

✿ Ön szerint össze kell, vagy össze lehet-e egyáltalán hasonlítani a nemzetközi borkínálatot a magyarral? Van-e ilyen verseny, hogy olasz kontra magyar bor, kaliforniai kontra magyar bor, vagy ezek felesleges összehasonlítások?

A Budai borvidék világhírű volt, az utazók ódákat zengtek a borokról. Mi itt egy világfajtáról sokat nem tudunk mesélni, egy budai vörösről viszont csak mi tudunk! Ez nagy kincs. Én egyrésztől megrögzött lokálpatrióta vagyok, nem helyeslem azt, hogy 22 ezer kilométerről bort hoznak ide. Nem vagyok világfajta-ellenes, de Olaszországban ezer helyi fajta van, Spanyolországban 600, Portugáliában 500. Nálunk van két vörös, kadarka, kékfrankos és 15 fehér. És mi boros nemzetnek tartjuk magunkat. Beszélünk az üvegházhatásról is, szén-dioxid-kibocsátásról, ökológiai lábnyomról is. Egy helyi termelő, kis túlzással, talicskával be tudja tolni a termékét az áruháza, az étterembe,

termelés folyt itt. A Budai borvidék volt az egyik leghíresebb, különösen keresettek voltak a Sas-hegy és a Gellért-hegy borai, de a Rózsadombtól, ameddig a szem ellátott, szőlő borította a hegyoldalakat. A világ nagy utazói, akik megfordultak Budán, mind elragadtatással beszéltek ezekről a borokról, Evlija Cselebitől kezdve Paget Jánoson keresztül mind. A filoxéravész előtt magyar fajták jelentős számban voltak itt, de utána, tehát 130 éve, sajnos eltűntek. Szinte érthetetlen, hogy a sok száz évig jól szolgáló szőlőfajták miért szorultak néhány évtized alatt a háttérbe. Engem nagyon érdekelt ez a téma, kutakodtam, aztán a legnagyobb lökést az adta, hogy 2001-ben olvastam egy cikket a Szabad Földben a budai vörösről, ami kadarkából és csókából állt, és akkor azt mondtam magamnak, nem én vagyok a Szentesi Jóska, ha nem telepíték csó-

kaszólót. A Pécsi Tudományegyetem Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetének segítségével vesszőket kaptam, és a Velencei-tó körül megkezdtem a fajták szaporítását, ültetését. A pince első „feltámasztott” bora csókaszőlőből készült 2004-ben. Ugyan csak üvegballonnyi mennyiséget lehetett szüretelni, de annyira jól sikerült, hogy a csodájára jártak a borászok és a borszakértők. A csókaszőlővel ma már évtizednyi tapasztalat gyűlt össze. Az első fajta volt, amely hordóba kerülhetett, és számos évjáratban kiemelkedően teljesített, és az idő próbáját is jól állja.

Fortepan/GGAAB00

✿ Árpád fejedelem útja (Újlaki rakpart), Császár fürdő (Hild-udvar, ma a Budai Irgalmasrendi Kórház egyik épülete), Rózsadomb. A felvétel 1872 körül készült

✿ A fehérbor az Ybl szakállá, a vörös a Hauszmann bajusza fantázianevevet kapta, utalva a nagyszerű elődökre

bárhová, szerintem ez is fontos szempont. A magyar borágazatnak olyan dolgokra van szüksége, amelyekről lehet beszélni. Egy világfajtáról mi nem tudunk újat mondani, húszezren mesélnek róla a világban, különböző helyeken. Koncentráljunk a saját fajtáinkra. Én még külföldi bortúrán, például Szicíliában nem láttam arra példát, hogy ne helyi borokról legyen szó. Amikor kiválasztottam a tíz fehér és tíz vörös régi fajtát, és elkezdtem az újjáélesztésüket a régi boroknak, úgy gondoltam, hogy az ide látogató külföldi borkostoló nem az ötödik chardonnay-ját vagy cabernet-jét akarja itt meginni, azokat az Antarktiszon is ihatja. Hanem arra kíváncsi, hogy milyen helyi fajták vannak. Az élet végül engem igazolt, mert a kereskedők ma már egyre inkább keresik a magyar fajtákat, ezt akarják vinni külföldre. Az egyik fajtám, a laska, most került be Londonban egy nagyon elegáns, ötcsillagos szálloda kínálatába. A siker titka, hogy a helyükön kezeljük az értékeinket.

✿ Ahogyan a Budavári Palotanegyed újul meg, tisztelve a múltat, de a jelen és jövő korszerű igényeire reflektálva, úgy éleszti ön újjá a régi magyar borokat. Az értékóvás és értékeremtés okán született meg a Budavári Palotanegyed borának ötlete is. Hogyan kezdődött el az a folyamat, amelynek a vége a finom vörös és izgalmas fehér lett?

Idén szeptemberben a Magyar Nemzeti Galéria teraszán volt egy rendezvény. Megkértek, hogy tartsak itt kóstolót, mutassak be borokat. Ott aztán ötven-hatvan ember előtt meséltem el a régi fajtáim történetét. Nem sokkal később jött a felkérés a Várkapitányság részéről, mert felismerték, hogy micsoda lehetőség van ebben, hiszen, ahogy ön is mondta, a Budavári Palotanegyed megújulása és a boraim között tényleg felismerhe-

tő a hasonlóság. Mivel a budai vörös egykor itt, a Budai borvidéken készült, és most már van annyi mennyiségem ebből a kadarkából és csókából, hogy össze tudunk állítani egy cuvée-t, amelyik 130 éve nem készült el, ez lett a Budavári Palotanegyed vörösbora. A fehér pedig szintén egy régi magyar fajtából, a zengőből készül.

✿ Mostanában, gondolom, elég sokat jár a budai Várban. Mi a véleménye az itt bekövetkező változásokról?

Az utóbbi időben sok kóstolót tartottam a környéken, mondhatom, életemben nem jártam ennyit a Várban, mint most, szeptember óta. Nehéz megtalálni a megfelelő szavakat arra, ami itt végbement. Grandiózus, hihetetlen. Az ember csak ámul, bámul. A Várkert Bazár, a Főörség, a Lovarda, a szökőkutak... Nem tudok csak egyet kiemelni a megújult szépségek közül. Gyerekkoromban nem jártunk gyakran ide, a szüleinknek Budaörs volt a világ közepe, és akkoriban nem volt divat a Várba járni. Nyilván az is-

Grandiózus, hihetetlen az a változás, ami a budai Vár környezetében történt az elmúlt időszakban.

kolával egyszer-kétszer voltunk fönt, de egyik sem volt annyira emlékeztető, mint a mostani élmények. Most tulajdonképpen a munka miatt járok errefelé, tehát nem feltétlenül sétálgatni, de jobban lenyűgöz a látvány, mint valaha. Nem tudnék kiemelni egyetlen kedvenc részt a Budavári Palotanegyedből. Nem tudok választani. Az olyan lenne, mintha azt kérdeznék tőlem, hogy melyik a kedvenc borom. Vagy: ha van tíz gyerekem, akkor melyik a kedvenc. ✿

NÁPOLYI KIRÁLYLÁNY, MAGYAR KIRÁLYNÉ

ARAGÓNIAI BEATRIX, A RENESZÁNSZ MENYASSZONY

A reneszánsz korának Magyarországn uralkodott a pompás királyi páros, Mátyás és második felesége, Beatrix. Bizonyára mindenki számára ismert a Szépművészeti Múzeum Reneszánsz Kötárában őrzött páros portrédombormű, mely nem sokkal házasságuk után készülhetett. És bár Mátyás király történelmünkben, népmeséinkben, kultúránkban kitüntetett helyet foglal el, Aragóniai Beatrixról sokkal kevesebbet tudunk, holott majdnem másfél évtizedes házasságuk alatt a királynénak is volt ideje éreztetni hatását.

AZ IFJÚ BEATRIX

A leendő királyné 1457. november 16-án született a Nápolyi Királyságban, I. Ferdinánd és Tarantói Izabella leányaként. Noha így Nápolyi Beatrixként is nevezhetjük, Aragóniainak nagypja, V. Alfonz révén szokás hívni, aki Aragónia királya volt. Beatrix az előkelő fiatal lányoknak kijáró neveltetésben részesült, a kor reneszánsz szellemének megfelelően – hamar megtanult latinul, és magabiztosan mozgott a zene és más művészetek világában.

Fiatalkoráról rosszindulatú pletykák is elterjedtek a 16–17. században.

Egy *Successi diversi tragici ed amorosi occorsi in Napoli, ed altrove a' Napoletani* (Különböző tragikus és szerelmi esetek, melyek Nápolyban és nápo-

lyakkal máshol történtek) című, nemesek és előkelők különböző szerelmi botrányait és tragédiáit összefoglaló gyűjtemény szerint Beatrix még a magyar királlyal kötött házassága előtt egy bizonyos Don Ramiro Villarcuta nevű, csodálatosan szép és bájos valenciai ifjúval élt megbotránkoztató szerelmi életet, mígnem a férfit 1475-ben egy reggel saját ágyában találták, lanthúrral megfojtva. Minden valószínűség szerint ennek a jó egy évszázaddal később megjelent történetnek nem kell sok hitelt adnunk – a nemesek botrányait

◀ A fiatal Aragóniai Beatrix

előszámláló katalógusszerű szövegek népszerű irodalmi termékei voltak a kornak, melyek összeállításakor a szerzők inkább hagyatkoztak élénk fantáziájukra, mint a tényfeltáró kutatómunkára. A nápolyi botrányhősök mellett pedig a későbbi királynét sem hagyták ki.

ÉRKEZÉS MAGYARORSZÁGRA

Mátyás király több mint egy évtized özvegyiség után adta fejét újra házasságra – legalábbis ekkorra sikerült egy, státuszában és diplomáciailag is ígéretes hajdon jegyességét kialakodnia. 1476 szeptemberében így Nápolyban megkötöttett Mátyás és Beatrix házassága, a kor szokásainak megfelelően a férj részéről képviselő útján. Beatrix ekkor indult el Magyarországra, ahova decemberre meg is érkezett. December 12-én Székesfehérvárra ment, ahol a Nagyboldogasszony-bazilikában Vetési Albert veszprémi püspök magyar királynévá koronázta. A fiatal királyné vörös bársonyruhát viselt, itáliai divat szerint vágott ruhaujjakkal, hosszú, kibontott haját gömbölyű igazgyöngyök díszítették. A szertartást 24 fogásos lakoma követte. A koronázás után kíséretével továbbutazott Budára, ahova 15-én meg is érkezett.

A király és felesége ekkor ünnepélyes díszmenettel vonult be Buda városába. A várostól egy jó kilométerre fogadta őket a papság a szentségtartóval, az ország nemesi és a város polgárai. A városfalaknál nagy-

◀ Petrus Ransanus nápolyi követ beszédet mond Mátyás és Beatrix előtt

szabású lovagi tornával köszöntötték az uralkodói párt, majd a bevonuláson az egyháziak és a városi céhek körmenete ajánlotta fel nekik a város kulcsait. A pár érkezését 67 trombitás és dobos adta tudtul, akik egyforma vörös damasztruhában lovalgáltak előttük. Az előkelőségek, apródok és kamarások ruhái nemesfém és gyöngydíszítéstől voltak súlyosak, oldalukon ezüstkardok függtek, a lovak gazdagon ékszerezett brokát-takarókban parádéztek Buda utcáin. Beatrix és Mátyás egymás mellett

Beatrix a kor reneszánsz szellemében nevelkedett.

tották meg személyesen is, a bevonuláshoz hasonló pompák közepette, az esküvőt.

A RENESZÁNSZ UDVAR HÉTKÖZNAPJAI

Noha a király és királyné között nagy volt a korkülönbség (Mátyás ekkor 33, Beatrix 19 éves volt), a források harmonikus kapcsolatról árulkodnak, amennyire ez rekonstruálható. Mátyás köztudottan fontos reprezentatív szerepet szánt a nápolyi királynénak, akit így külföldi látogatósaira, tárgyalásaira, sőt, olykor még hadjárataira is magával vitt. Viszonyuk minden bizonnyal közeli, bizalmas lehetett.

A királyné előkelő címe mellett nemesi viselkedését is magával hozta a budai udvarba. Mátyás már bőven a Beatrisszal kötött házasság előtt jelentős lépéseket tett a reneszánsz kultúra magyarországi meghonosítása érdekében, nápolyi felesége pedig tovább segítette ebben. Beatrix

◀ Buda 1493-ban, a kép bal szélén a Királyi Palotával, Hartmann Schedel Világkrónikájából

☞ **Antonio Bonfini szobra a budai Várban**

likus-szagrális szerepet betöltő házaspár között ne kerülne sor egymás javára hozott döntésekre. A korszak politikájának szerves részét képezték a személyközi kapcsolatokon keresztül alakított hatalmi helyzetek, így Beatrix aligha vétkesebb ebben bármely kortársánál.

Annál is inkább kellett a szinte nyomtalan, személyes kapcsolataira támaszkodnia, mivel királynéi pozíciója és hatalma hosszú ideig csakis Mátyástól való függésében volt értelmezhető. A királynéknak hagyományosan kijáró uradalmakat és javakat

kíséretében Budára érkezett számos itáliai mesterember, orvos, valamint művészek és humanisták. Vele érkezett a városba többek közt a történétíró Bonfini is. Pietro Bono, a 15. század egyik legjelentősebb lantművésze is a királyné meghívására időzött pár évig az udvarban.

A budai udvar hétköznapjait ettől fogva lovagi tornák, táncmulatságok, díszes lakomák tarkították. Felbukkantak új, itáliai ételkülönlegességek is: sajtok, édességek. 1487-ben Bécsben fogadta Beatrix Estei Eleonóra ajándékát, és nagy hálával köszönte meg a királynak is igen kedvére való parmezánt, gesztenyét, különleges hagymákat, olívbogyót és halakat, amelyeket Ferrarából küldött neki nővére.

NÉPSZERŰTLEN MAGYAR KIRÁLYNÉ?

A tagadhatatlan kulturális virágzás ellenére Beatrix emlékezete a későbbi évszázadok történetírásában és gyakran a hétköznapokban is negatív. Sokszor vetik szemére, hogy más, külföldről származó királyfeleségekhez hasonlóan férjét, Mátyást az ujjja köré csavarta és manipulálta, hogy családja előremenetelét segítse. Ez a kép azonban meglehetősen árnyalható. Senki nem gondolhatja, hogy egy másfél évtizeden át együtt élő, egy ország vezetésén dolgozó, szimbo-

A kulturális virágzás ellenére Beatrix emlékezete a későbbi évszázadok történetírásában megosztó.

ugyanis Mátyás nem adta új felesége nevére. Ezek 1484-es haláláig a király anyjának, Szilágyi Erzsébetnek a kezében maradtak. Így az idegen országba házasodott nápolyi királynénak lehetősége sem volt az öt megelőző királyi hitvesekhez, például Cillei

Borbálához hasonló, vagyonára és jövedelmeire alapozott hatalmi hálózatot kiépíteni. Politikai súlyát kizárólag a királlyal való jó viszonyának és tehetségének köszönhetette. A királyi udvartartás személyzetének összetételére és jutalmazására így például nagy ráhatása lehetett, országos jelentőségű ügyekre kevésbé.

Kivételnek tűnik ezalól két közeli rokonának, Aragóniai Jánosnak és Estei Hippolitnak az esztergomi érseki székbe ültetése. De valóban kivétel lenne? Beckensloer János esztergomi érsek 1476-ban az ígéretesebb pártfogónak tűnő Frigyes császárhoz szökött, székét ezzel üresen hagyva. Négy év múlva a címet így Aragóniai János, Beatrix öccse kapta meg. A fiatal bíboros kinevezése azonban nem csak a királyné érdekeit szolgálta. Mátyás ekkoriban cseh és osztrák háborúival volt elfoglalva, melyeket bizony másik keresztény uralkodók ellen vívott. A rá vetülő rossz fény megelőzése érdekében igyekezett a Szentszék-nél minél jobban beágyazott képviselőt kiépíteni országának. Egy hozzá rokoni szálakkal is kötődő, tőle busás jövedelemben részesülő, a pápai körökben forgó és kedvelt bíboros éppen megfelelő jelölt volt erre a feladatra. Annál is inkább, mert a nápolyi származású ifjú természetesen nem rendelkezett olyan jellegű magyarországi politikai hatalommal, mint egy hazai főpap, így a korábbi magyar, problematikus esztergomi érsek (az összeesküvő Vitéz János, a megbízhatóságában ingatag Beckensloer János) példáján okult Mátyásnak hatalmi rivalizálástól sem kellett tartania. Ez utóbbi állhatott Aragóniai János halála után a kinevezésekor alig hét éves Estei Hippolit, Beatrix unokaöccse érseki székbe ültetésének hátterében is.

A rossz nyelvek mindkét esetben Beatrix manipulációit látták szárba szökni, holott más olvasatban ezeket

☞ **Estei Hippolit esztergomi érsek, utóbb egri püspök és bíboros Bartolomeo Veneto festményén**

☞ **Kút Mátyás és Beatrix címérével a budai Várban**

☞ **A Mátyás kútja a Budavári Palotanegyedben, amely műszakilag és esztétikailag is megújult a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően**

tekinthetjük Mátyás kommunikációs sikerének is, felesége kedvére tett, miközben a maga politikai hasznát is szolgálta a kinevezésekkel. A döntések hátterében nyilván nem egyetlen akarat és egyetlen érdek állt, a kinevezések azonban jól rávilágítanak Mátyás és Beatrix házasságának mindkettejük számára kedvező dinamikájára.

ÖZVEGY KIRÁLYNÉ, ÚJDONSÜLT KIRÁLYNÉ

A király 1490-ben bekövetkező halála után Beatrix egy hatalmi úr közepén maradt. Házaseveik során nem született gyermekük, így Mátyás törvénytelen fiúgyermeke, Cor-

BEATRIX JELENTŐS LÉPÉSEKET TETT A RENESZÁNSZ KULTÚRA MAGYARORSZÁGI MEGHONOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN.

vin János lépett fel trónörökös-ként. Halála előtt a király maga átadta a királyi birtokokat Corvin Jánosnak, a királynéi birtokok pedig 1484-től fogva Beatrix kezén voltak. A Corvin Jánossal szemben trónkövetelőként fellépő II. Ulászlónak így gyakorlatilag birtokvagon nélkül kellett volna érvényesítenie igényét. Ulászló tehát a kettő közül a járhatóbbnak vélt utat választotta, és feleségül kérte a férj és pártfogó nélkül maradt Beatrixot. Nem állt azonban szándékában hosszas éveket leélni vele: elrendezte, hogy Bakócz Tamás érsek hibázzon a szertartás során, melyekre hivatkozva a trón elfoglalása után hamar fellebbezett a pápánál, hogy érvénytelenítse a házasságot. A vagyonából így kiforgatott Beatrix még egy évtizedig Magyar-

☞ **Corvin János, Mátyás törvénytelen fiúgyermeke**

☞ **II. Ulászló, aki szándékos formai hibával kötött házasságot az özvegy királynéval**

országon ragadt, a pusztán formális, el nem hált házasságot ugyanis csak 1500-ban bontotta fel végül a pápa. Ekkor visszatért Nápolyba, és családja tündöklésének halványulása után, 1508-ban bekövetkező haláláig elvonultan élt a Castel Capuano várban. ☞

Fotó: Szalay Zoltán

A NYAKKENDŐTŐL A BŐRDZSEKIIG

AZ IFIPARK TÖRTÉNETE

Illés, Metro, Omega, Bergendy, hogy csak a leghíresebbekkel kezdjük. Nem csoda, hogy a Budai Ifjúsági Park – vagy ahogy mindenki hívta, az Ifipark – a fővárosi fiatalok egyik legkedveltebb szórakozóhelye volt a 20. század második felében: a korszak emblematikus zenekari adtak egymásnak a kilincset a különleges Duna-parti helyszínen. Az Ybl Miklós által tervezett Várkert Bazárba a képzőművészetek után a beat és a rock is beköltözött a kommunista rendszer szigorú felügyelete mellett. A 10 éve megújult Várkert Bazárról szóló cikksorozatunk második részét olvassák.

Buda második világháborús ostromakor a Várnegyed súlyos károkat szenvedett, alig maradt olyan épület, amelyen ne ütöttek volna szörnyű sebeket a lövedékek. A pusztítás nem kímélte a Várkert Bazár neoreneszánsz

épületegyüttesét és kertjét sem. Aki az ötvenes évek elején végigsétált a budai Vár tövében, aligha gondolhatta, hogy a háború szomorú mementója hamarosan fiataloktól nyüzsgő szabadtéri szórakozóhelyé válik, ahol a hazai beat, majd

rock legnagyobb csillagai állnak színpadra.

A budapesti KISZ-bizottság a közmunkának köszönhetően többé-kevésbé helyreállított Várkert Bazárt szemelte ki arra, hogy kontrollált keretek között biztosítsanak kikapcsol-

lódási lehetőséget a fiataloknak. A legendás Ifipark 1961. augusztus 20-án nyitotta meg a kapuit Bodrogi Gyula és Kerényi Gabriella, illetve Németh Lehel táncdalénekes közreműködésével – különösebb hírverés nélkül, ám annál szigorúbb szabályokkal. A fiúk esetében 18, a lányok esetében 16 év volt a belépési korhatár. Tilos volt a farmer, a fiúk csak rövid hajjal, világos ingben, zakóban és nyakkendőben léphettek be, a lányoknál pedig még a szoknyahosszt is ellenőrizték, ami semmi esetben sem érhetett térd fölé. A belépő 5 forint volt – kivéve a későbbi népszerűbb koncerteken, amikor dupla árat kellett fizetni a bejutásért.

Komoly szabályok vonatkoztak a táncparketre is: „Kitiltást eredményeznek a következő kihágások: Ízléstelen táncolás, nem twist számra történő twistelés, egy lánnyal több fiú twistelése, fiúk egymás közötti twistelése, és más, feltűnést kelthető viselkedés” – írja az Ifipark 1962-es belépési szabályzata. Megesett, hogy a helyet vezető – és hatalmas pofonjairól fővárosszerte hírhedt – egykori birkózó, Rajnák László maga

A legendás Ifipark 1961. augusztus 20-án nyitotta meg a kapuit, hírverés nélkül, szigorú szabályokkal.

küldte haza azokat, akikről úgy vélte, az öltözékük nem felel meg a szocialista erkölcs kívánalmainak. Emberei gumibottal felszerelve őrizték a szerintük konszolidált szórakozás étosztát. Teljhatalmú figyelme mindenre kiterjedt: a zenekarok öltözékétől a program alakításán át a zsíros kenyér árág és a sör vizezéséig. Azok, akik farmernadrádjuk vagy hosszú hajjuk miatt a Várkert Bazár árkádjain kívül rekedtek, a Vár déli falának tövében

Fotó: Szalay Zoltán

➤ A Várkert Bazárban a Budai Ifjúsági Park fiataloktól nyüzsgő szabadtéri szórakozóhelyé vált a 70-es évekre

magasodó hatalmas fa alól, illetve annak ágain csüngve hallgatták a zenét. A nevüket is ennek köszönheték: a lázadás egyfajta szimbólumának számító csoportosulás Nagyfa galeriként vált közismertté.

Rajnák egészen 1974 februárjáig vezette kemény kézzel – és igencsak megkérdőjelezhető módszerekkel – a fiatalok körében ennek ellenére egyre népszerűbb szórakozóhelyet, igazgatásának egy sikkasztási botrány vetett véget, amely miatt börtönbüntetésre is ítélték. Alakját Cseh Tamás is megénekelte egyik dalában, és kicsit az ő figurája köszön vissza a *Megáll az idő* című filmklasszikus gimnáziumi igazgatóhelyettesében is.

Vasfegyelem ide, pofonok oda, a beatzenének még Rajnák László szigora sem tudott megálljt parancsolni. Noha a nyitáskor még az volt a koncepció, hogy az Ifiparkban a könnyed szalonzené lesz a főszerp, és táncdalénekesek, valamint

➤ A Bergendy-együttes 2017-ig működött, repertoárjukban a jazz, szving és rock and roll műfajait ötvözték

színészek és komikusok lépnek majd színpadra az irodalmi esteknek, divatbemutatóknak és gyerekprogramoknak is otthont adó szórakozóhelyen, a beat robbanásszerű sikere azonban keresztülhúzta az eredeti számításokat. Nem csupán a három ikonikus beatzenekar, az Illés, a Metro és az Omega hívta táncba a közönséget a hatvanas évek közepétől ezen a különleges szórakozóhelyen, de rendszeres fellépő volt a Bergendy-együttes, a Kex és a Juventus, valamint a Komár László és Faragó „Judy” István nevével fémjel-

Fotó: Szalay Zoltán

zett Scampolo is, amelyek elsőként csempészték a Duna-partra rock and roll dallamokat. Összeforrta az Ifipark nevével már életében is a „magyar Jimi Hendrix”-ként aposztrofált gitáros, Radics Béla 1968-ban alapított zenekara, a Sakk-Matt együttes is, melynek koncertjei különösen lázba hozták a közönséget – a többi között az olyan extrém elemeknek köszönhetően, mint a foggal való pengetés vagy a fej feletti gitározás. A hatvanas évek végétől már a televízió is közvetített műsorokat a Budai Ifjúsági Parkból. A zenekarok számára – amelyek eleinte sörért és virsléért, majd 100-150 forintos gáziért játszottak – kiemelt rangot jelentett, ha a tavasz végén megnyithatták, vagy épp az őszelejen elbúcsúztathatták arra az évre a szórakozóhelyet.

A hetvenes évek végére az Ifipark messze maga mögött hagyta már a rajnáki szigort: a beatdallamokat felváltotta a rock, és már egy farmer vagy egy hosszú haj sem tarthatott senkit a falakon kívül. Olyan zenekarok léptek színpadra, mint a Beatrice, a Piramis és az Edda, a P. Mobil, a Mini, a Koral vagy épp a Hobo Blues Band. Volt olyan koncert, amelyre olyan sokan be akartak jutni, hogy a Lánchíd állt a sor, 1978 áprilisában például tízezren vettek jegyet a P. Mobil, a Piramis és az East közös bulijára.

Az épület azonban – melyen a megnyitás óta nem végeztek semmilyen komolyabb karbantartást vagy állagmegóvást – már egyre kevésbé bírta azt a megterhelést, amit

NAPJAINKRA A MEGÚJULT VÁRKERT BAZÁR OLYAN HELY LETT, AHOL MŰVÉSZET ÉS TERMÉSZET EGYÜTT, EGYMÁST KIEGÉSZÍTVE JELENIK MEG.

a telt házas koncertek jelentettek. Végül be is következett az elkerülhetetlen: 1980 májusában a bejárat melletti kőkorlát az Edda-koncertre sorban álló fiatalokra omlott. Az eset után, melyben többen is megsérültek, és csak a szerencsén múlt, hogy nem történt tragédia, a szórakozóhelyet életveszélyesnek nyilvánították. Néhány nyárra még kinyithatott az Ifipark – igaz, a korábbiánál jóval kisebb alapterületen –, de napjai már meg voltak számlálva. A leg-

dás szórakozóhely 1984. szeptember 23-án a P. Mobil *Elektromos Temetés* című koncertjével köszönt el a közönségtől és a fővárostól.

Miután a zene kiköltözött a falai közül, méltatlan évtizedek köszöntöttek a szebb napokat látott Várkert Bazárra. Közel harminc éven keresztül, egészen 2011 októberéig állt kihasználatlanul, a pusztulásnak odavetve Ybl Miklós csodás öröksége – ekkor döntött úgy a magyar kormány, hogy meg kell kezdeni a jobb sorsra érdemes épületegyüttes rekonstrukcióját, vissza kell adni régi fényét, hogy ismét az az ékszerdoboz lehessen a budai látképnek, amilyenek Ybl megálmodta. ✿

🔴🔴 **A legendássá vált szabadtéri szórakozóhely felejthetetlen koncertek helyszíne volt, egyik emblemikus bandája az Ifiparknak a Skorpió együttes**

🔴 **A Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas magyar rockegyüttes, az Omega 1962-ben alakult**

Fortepan/Urbán Tamás

Fortepan/Szalay Zoltán

A VÁRKERT BAZÁR SZINTE A MÁSODIK OTTHONOM

Az Egyesült Államokban született és tanult Király Linda pályája során számos elismert magyar és külföldi művésszel dolgozhatott már együtt. Május ötödikén a nagyszabású *Harmony of Love*-koncerten a Várkert Bazárban a Stúdió 11 Ensemble zenekar közreműködésével találkozhatnak vele a rajongók.

A koncert maradandó élményt és sokszínűséget ígér. Király Linda otthonosan mozog a változatos műfajok között, a soul vagy a jazz nem jelent neki kihívást. Az esemény sztárvendége az énekesnő testvére, a számos fontos albumot a háta mögött tudó Király Viktor lesz, és a testvérek jól ismert dalait is hallhatja a közönség. A közös fellépésről az énekesnő úgy fogalmazott, hogy örömezésre készülnek. „Amikor együtt vagyunk a színpadon, kacagunk, hülyéskedünk egymással, a teljes feltöltődés állapotában vagyunk” – mesélte.

„A Presser-dalaimtól kezdve Tina Turneren át egészen a legújabb szerzeményig bezárólag kaphat egy nagyobb merítést a hallgatóság” – mondta az énekesnő. Az egyedülálló koncerten a szívükhöz legközelebb álló dalokat adják majd elő.

Király Linda nem először ad koncertet a Várkert Bazárban. Korábban Tóth Verával együtt varázsolták el a közönséget. „A Várkert Bazár nagyon fontos nekem, majdnem tíz évig a Lánchíd utcában laktam, számomra a Várkert Bazár szinte a második otthonom” – árulta el Király Linda.

Kíváncsiak voltunk, vajon az ilyen típusú zene mit adhat az embereknek ezekben a háborús időkben, mire az énekesnő azt válaszolta, hogy többek között azért

🔴 **Király Linda**

is zenélnék, hogy örömet adjanak az embereknek, akik, ha rövid időre is, de a zene által felszabadulnak a hétköznapi terhe alól. „Azért is lettünk zenészek, mert egyrészt ez minket is gyógyít, másrészt az embereknek pozitív energiát adhat” – mondta.

Király Linda bízik abban, hogy a Várkert Bazár-beli koncert után úgy megy majd haza a közönség, hogy kicsit pozitívabban áll hozzá a hétköznapi megpróbáltatásaihoz. ✿

PROGRAMOK A VÁRKERT BAZÁRBAN

- 04. 27.** Századfordulós családi délután
- 04. 27.** Henri Gonzo és a Papírsárkányok
- 04. 28.** Szelíden és szilárdan
- 04. 29.** Többet magunkról – A Grecsó fivérek estje
- 05. 04.** Keep Floydng-koncert
- 05. 05.** Harmony of Love – Király Linda koncertje
- 05. 07.** „A kis herceg” – gyerekeknek és felnőtteknek és gyermeklelkű felnőtteknek
- 05. 07.** Rejtélyes történelem – Nyaralás, üdülés, Balaton
- 05. 13.** „Az állatok királya a kutya” – Márai Sándor az állatokról
- 05. 31.** VárkertFeszt 2024 – Nagy Feró és a Beatrice
- 06. 01.** VárkertFeszt 2024 – Szulák Andrea klasszikusra hangolva
- 06. 02.** VárkertFeszt 2024 – Besh o droM
- 06. 09.** Európa Kiadó

Várkert Bazár

ÜNNEP A MEGÚJULÓ BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBEN

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc 176. évfordulójának alkalmából a Budavári Palotanegyedben idén is rengeteg ingyenes program várta a látogatókat. Koncertek, tánc- és irodalmi előadások, történelmi séták, fegyverbemutatók és a hagyományos huszárfelvonulás mellett a YBL6 Művészeti Térben is számos rendezvény kapott helyet. A családokat kézműves foglalkozás, interaktív játék, citerás mesekonzert, valamint festmény- és makettkiállítás is várta. A látogatók között ott volt Rúzsza Magdi énekesnő és családja is.

A programokkal megtöltött helyszínek között fontos kiemelni a tavaly megnyitott YBL6 Művészeti Teret, ahol egy képzőművészeti kiállítás mellett zenés stand-up-estet lehetett megnéz-

ni. A Lovardát a családok foglalhatják el, itt sokféle kézműves foglalkozás, interaktív játékok, fegyver- és harcászati bemutató, citerás mesekonzert, valamint festmény- és makettkiállítás is volt. A Lovar-

da előtti Csikós udvaron a szokásos fegyverbemutató mellett tüzérségi pontot és huszártábort is megtekinthettek a látogatók, és a nap folyamán többször is koncertezett itt a Zenélő Budapest Huszárzeneakara.

A látogatók között ott volt Rúzsza Magdi énekesnő is a három gyerekével. Mint mondta, már akkorák, hogy lehet velük szabadtéri programokra jönni. „Ezek azok az ünnepek, amiket érdemes megmutatni már nekik. Elsősorban a huszárok érdekeltek most bennünket, sikerült is találkozni néhányval. Bízom benne, hogy jövőre egész komoly programokat tudnak majd végignézni a gyerekek itt, a Várban.” A Főörségben az idő-

sebek rendhagyó történelemórán vehettek részt, valamint szórakoztató improvizációs előadást is megnézhettek. A Budai Várséták szervezésében pedig két, az 1848–49-es forradalomhoz és szabadságharcához témájukban kapcsolódó vezetett sétát járhattak végig szintén ingyen az érdeklődők. Az előzetesen regisztrálók pedig ugyancsak ingyenesen tekinthették meg a 2021-ben újjászülített Szent István-termet. ✂

IDÉN IS INGYENES PROGRAMOK VÁRTÁK A LÁTOGATÓKAT A SZABADSÁGHARC KITÖRÉSÉNEK 176. ÉVFORDULÓJÁRA.

A VÁRNEGYED ÉKESSÉGE

A LEVÉLTÁR BÉCSI KAPU TÉRI PALOTÁJA

A Levéltár Bécsi kapu téri palotája kívül szép, és belül talán még szebb. Megálmodói a magyar történelem nagyságát, a magyarok szerepét és jelentőségét kívánták hangsúlyozni. Az impozáns palota ma is a Várnegyed egyik ékköve, rendkívül népszerű a turisták körében, és filmforgatások kedvelt helyszíne is.

A Magyar Nemzeti Levéltár jogelődje 1756-ban jött létre, így az intézmény a legrégebb óta folyamatosan működő magyar közgyűjtemény. A Levéltár megalapítását elrendelő törvények ugyanakkor 33 évvel korábban, 1723-ban szüle-

tett meg, amely kimondta: az ország köziratait az ország levéltárában kell elhelyezni. Fontos azonban tudni, hogy bár a törvény meghozatala idején már a leendő intézmény helyét is kijelölték az országgyűléseknek ott-hont adó Pozsonyban, az országház-

ban, mégis évtizedek teltek el, amíg a levéltár 1756-ban megkezdhetette tényleges működését. Az intézmény 1784–1785 folyamán a budai Várba költözött, de akkor még az Országház utcában, a volt klarissza kolostor épületében folytatta működését.

Fotó: MNL/Dékány Szilveszter

Száz évvel később, 1874. október 24-én létrejött a modern értelemben vett Magyar Királyi Országos Levéltár, amely jogutódja lett az 1756-ban alapított intézménynek. Első főlevéltárnoka Pauler Gyula lett, aki ettől kezdve korai haláláig, 1903-ig igazgatta az intézményt. A levéltár építésének terve ekkoriban merült fel komolyabban, Pauler Gyula ugyanis hivatali ideje alatt mindvégig szorgalmazta az új központ megépítését. Pauler korának meghatározó történésze, az Árpád-kor kutatója volt. Ő szolgáltatta a Budavári Palota Szent István-termének tudományos háttérét, és ő tett javaslatot a helyiséget díszítő képek témájára.

NYUGAT-EURÓPAI MINTÁK

Az új központ megépítésére Pauler életében nem nyílt lehetőség, csak szűk tíz évvel később, 1912-ben. Ekkor a Bécsi kapu téren álló, úgynevezett bosnyák laktanya helyére megálmodott levéltár terveinek elkészítésére – többéves előkészítés után – Pecz Samu műegyetemi tanár kapott megbízást. Pecz Pauler Gyula korábbi elképzeléseinek, valamint a nemzetközi tapasztalatoknak megfelelően romantikus, historizáló stílusú épületet tervezett. Pauler Gyula korábban számos tanulmányutat tett, egy sor európai intézményt meglátogatott, és ezek alapján egyebek mellett arra jutott, hogy az új épületnek árvízmentes területen, izoláltan kell állnia, de úgy, hogy az ingatlant szükség szerint később bő-

Fortepan/Magyar Rendőr

víteni lehessen. A korábbi főlevéltárnok lefektette azt is, hogy a hivatali helyiségeket és a raktárakat el kell választani egymástól, illetve minden

Az impozáns épület ma is a Várnegyed egyik ékessége, turisták népszerű célpontja.

szintre vízvezeték-hálózatot és villanyvilágítást álmódott meg. Fontosnak tartotta azt is, hogy minden helyiségben központi gőzfűtés legyen, és az iratok mozgatását felvonnónak kell segítenie. Ki kell azonban emelni, hogy a kormány támogatásával később Pecz Samu is nyugat-európai körútra mehetett, ahol maga is láthatta a kor akkori világszínvonalát.

APRÓLÉKOS MUNKA

Az építkezés, amelyet eredetileg három évre terveztek, 1913 őszén indult meg, de az ingatlan még 1918-ban is csak szerkezetkész volt. Az első világháború és az azt követő nehézségek – a pénz-, munkás- és anyagihiány, az áremelkedés –, illetve a trianoni döntés okozta gondok alaposan megnehezítették a munkálatok befejezését és a beköltözést. A fordulat gróf Klebelsberg Kunó rövid belügy-, majd hosszú kultuszminisztersége idején következett be, amikor Bethlen István művelődéspolitikus minden befolyását latba vetette az építkezés befejezésének előmozdítá-

☞ *A Magyar Nemzeti Levéltár jogelődje 1756-ban jött létre, így az intézmény a legrégebb óta folyamatosan működő magyar közgyűjtemény*

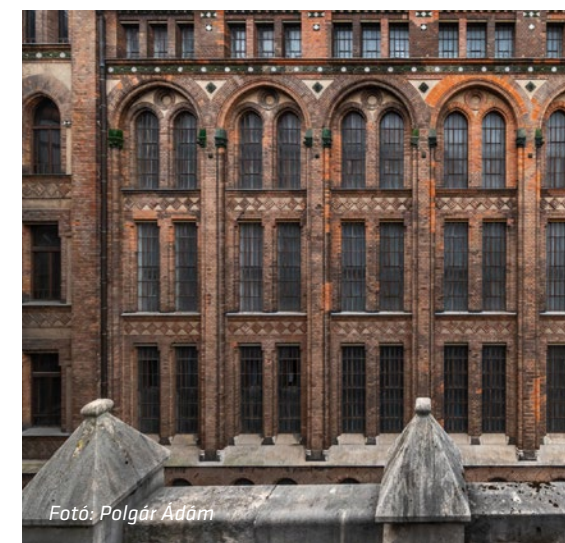
☞ *Pecz Samu Pauler Gyula korábbi elképzeléseinek megfelelően romantikus, historizáló stílusú épületet tervezett*

Fotó: Polgár Ádám

☞ *Az Országos Levéltárban gyakran tartanak rendezvényeket, az épület filmforgatások kedvelt helyszíne is*

sa érdekében. A levéltár végül 1923-ban, Csánki Dezső igazgatósága alatt költözhetett be a Bécsi kapu téri palotába.

Fotó: Polgár Ádám

A LEVÉLTÁR BÉCSI KAPU TÉRI PALOTÁJÁNAK MEGÁLMODOI A MAGYAR TÖRTÉNELEM NAGYSÁGÁT, A MAGYAROK SZEREPÉT ÉS JELENTŐSÉGÉT KÍVÁNTÁK HANGSÚLYOZNI.

emelni, hogy az épület külső kőszobrait Mikola Ferenc, a belsőket pedig Langer Ignác készítette.

SÚLYOS PUSZTÍTÁSOK

Tíz évvel az épület belső díszítésének befejezése után kitört a második világháború, és 1945 telén, a főváros ostromakor a Bécsi kapu téri palotát is számos tűzérési és bombatalálat érte. Ennek következtében az egyik harmadik emeleti raktár teljesen elpusztult a keleti, Bécsi kapu felőli oldalon, illetve romba dőlt a nyugati szárny egy része és a kutatóterem is. A torony pedig olyan mértékben megrongálódott, hogy annak helyreállítása nem volt lehetséges. Kitört az összes ablak, és elpusztult a tetőszerkezet 60 százaléka, valamint a korabeli levéltári anyag 16-18 százaléka. A háborús pusztítás a levéltárat díszítő szekciókat is nagymértékben érintette, például a kutatóterem falfestményei olyan súlyosan megsérültek, hogy azokat nem állították helyre. Az épület újjáépítése és restaurálása a kommunista hatalom igényeinek megfelelően történt.

Épphogy befejeződtek az újjáépítési munkálatok, kiobbant az 1956-os forradalom és szabadságharc, amelynek során szintén jelentős károk keletkeztek, elsősorban az iratanyagban. November 6-án a nyugati szárnyat gyújtólövedék találta el, ami

👉 **A második világháborúban elpusztult az akkori levéltári anyag 16-18 százaléka**

👉 **A Levéltár megalapítását elrendelő törvénycikk 1723-ban született meg, amely kimondta: az ország köziratait itt kell elhelyezni**

miatt három raktár kiégett. A harcok beszüntetése után, a következő évben elkezdődött az épület helyreállítása. Az 1956-os tűzvész tapasztalatai alapján a nyugati szárny raktáraiba tűzbiztos osztófödémeket építettek, és falakkal három-három szakaszra osztották fel azokat, az ablakok pedig vastáblát kaptak. Később, még az 1980-as években felújították a tetőszerkezetet, akkor kerültek fel az épületre az új Zsolnay cserepek.

Noha a Bécsi kapu téri palota ma felújításra szorul, az épület így is rendkívül impozáns, amely a turisták körében is népszerű. Az Országos Levéltárban éppen ezért gyakran tartanak rendezvényeket, illetve az épület filmforgatások kedvelt helyszíne is. Legutóbb a *Nürnberg* című amerikai játékfilm egyes jeleneteit forgatták az épület előtt.

Fotó: Polgár Ádám

Az épület belső díszítését csak 1929-ben fejezték be, amelyet Klebelsberg Kunó elképzeléseinek megfelelően alakítottak ki. A miniszter személyesen egyeztetett Dudits Andor festőművésszel a falképek, a szekciók történelmi témáiról. A meszter 1925 és 1929 között kiválóan teljesítette a rábízott feladatot, hiszen az alkotását állami nagy aranyéremmel jutalmazták. Dudits Andor a munkával letről felfelé haladt, a földszinten, a bejáratnál kezdett, majd a lépcsőforduló következett. Az első emeleten nagy gondot fordított a kutatóteremre, a tanácssteremre és az előcsarnokra, az akkori lovagteremre, és a munkát végül 1929-ben fejezte be a negyedik emeleten. Ki kell még

Fotó: Polgár Ádám

A BUDAI VÁR FELEJTHETETLEN CSALÁDI ÉLMÉNY

Erdei Zsolt profi ökölvívó-világbajnokot, a Magyar Ökölvívó Szakszövetség korábbi elnökét egészen biztos, hogy senkinek nem kell bemutatni Magyarországon. Ismerjük sportsikereit, helytállását, küzdeni tudását. A sportoló a Nemzeti Hauszmann Program közösségi oldalán azonban nem az ökölvívásról mesélt, hanem arról, mit jelent számára ez a különleges történelmi hely, a Budavári Palotanegyed.

Sokan vannak, akiket már gyerekként elvarázsolnak a budai Vár és környezetének macskaköves utcái, lenyűgöző szobrai és régi korokba repítő, titokzatos épületei, ám a főváros ikonikus helyszíne akkor is lebilincselő és maradandó élményt nyújt, ha valaki felnőttkorában köt vele közelebbi ismeretséget. Erdei Zsolt profi ökölvívó-világbajnok is azok közé tartozik, akik gyerekkorukat maguk mögött hagyva járták be először és szerették meg a Budavári Palotanegyed zegzugos tereit, ahová aztán újra és újra visszavágytak.

„Az, amikor egy kicsit közelebből megismerkedtem a Várral, ezzel a környékkel, már majdnem felnőtt koromban történt. Én nem vagyok budapesti. Tízéves koromig laktam Dunakeszin, utána kerültem fel Pestre, és igazából nem a város nevezetességeire figyeltem akkor, hanem iskolába és edzésekre jártam.

Csak később kezdtem el szétnézni a világban, és természetesen a budai Vár az elsők között volt, amit megnéztem. Arra is volt példa, hogy itt randiztunk az akkori barátnőmmel” – mesélte első, budai Várral kapcsolatos emlékeit Erdei Zsolt. „Igazság szerint leginkább az maradt meg bennem, amikor a gyerekeimmel vol-

tam itt. Ellátogattunk ide a nagybóbal és aztán a két kicsivel is: határozottan emlékszem rá, hogy a kisebbek nem annyira a Duna látványával voltak elfoglalva, hanem inkább azzal, hogy hogyan bosszantsanak engem. Persze ennek ellenére is nagyon jól éreztük magunkat, jó kis családi programot tudtunk itt csinálni” – mesélte Erdei Zsolt. A sportoló arról is beszélt, mit gondol az újjászületésről, amely a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően zajlik a Budavári Palotanegyedben: „Az, hogy már ilyen szép felújításokon esett át a Vár, azt gondolom, még vonzóbbá teszi – nemcsak a külföldiek, hanem a magyarok számára is.”

Fotó: Blikk

„MEGÚJUL A BUDAI VÁR, EZ MÉG VONZÓBBÁ TESZI A KÜLFÖLDIEKNEK ÉS A MAGYAROKNAK EGYARÁNT.”

„MÁSOKAT
RÁBÍRNI
A JÓRA PÉLDA
ÉS TETT ÁLTAL,
EZ VOLT
ÉLETEM CÉLJA”

BRUNSZVIK TERÉZ TÖRTÉNETE

Angyalkert – keresve sem találnánk szebb és sokatmondóbb nevet egy óvodának. Így hívták Brunszvik Teréz kiseddóvóját, mely nemcsak Magyarországon volt az első ilyen intézmény, de sem Közép-Európában, sem a Habsburg Birodalomban nem akadt akkoriban még hasonló kezdeményezés sem. Az ötvenes éveie elején járó Brunszvik Teréz a budai Vár aljában, a Vérmező és a Mikó utca sarkán, a Brunszvik grófok egykori házában nyitotta meg angyalkertjét 1828. június 1-jén.

AZ ÓVODAALAPÍTÓ

„Minden kétéves gyermekben ott található a jövőbeni üdvözítő, amivé családjá és az állam számára válhat, ha legalább kétéves kortól megadjuk neki ezeket az eszközöket: érzést, szellemet, jellembeli és testi fejlesztést és képzést, logikusan előrehaladva, következtelenségek, erőszakosság nélkül, megállás vagy visz-

szalépés nélkül” – írta naplójában az első magyar óvoda megalapítója, aki egész életét annak szentelte, hogy a kiseddóvás megfelelő figyelmet és hangsúlyt kaphasson idehaza. Mélyen hitt abban, hogy az, amit az ember kisgyermekkorban tapasztal, kihat egész későbbi életére. A hit azonban önmagában nem lett volna elég: kitartásra, elhivatottságra és elszántságra volt szüksége ahhoz,

hogy véghezvigye tervét egy olyan korban, amikor még a nyugat-európai városok közül is kevés dicsekedhetett azzal, hogy óvodája van.

A MŰVELT ARISZTOKRATA

„1775. július 25., hajnali négy óra. A felkelő nappal egy időben jött világra Mária Teréz, akit nyolc napra rá a nagy Mária Terézia tartott

🕒 **Beethoven adott zongoraórákat Brunszvik Teréznek és húgának, Jozefinnek**

amikor a századforduló küszöbén édesanyjuk úgy döntött, néhány hétre a Habsburg Monarchia fővárosába utaznak, hogy bevezesse a lányokat a bécsi társaságba. A gróf-kisasszonyok évek óta követték már Beethoven szárnyalását, rajongtak a fiatal zeneszerzőért, aki legnagyobb boldogságukra elvállalta, hogy naponta zongoraórákat ad nekik Bécsben. Az ott töltött néhány hét elég volt ahhoz, hogy életre szóló barátságot kössenek, később Martonvásáron is vendégül látták a nagy zeneszerzőt, aki a grófnők fivérével,

🕒 **Az első óvoda megalapítása után még több mint három évtizedig szolgálta a nevelés ügyét**

EGY KÜLÖNLEGES BARÁTSÁG

Fiatalkora a könyvek, az idegen nyelvek és a zene bűvöletében telt – egészen édesapja 1792-ben bekövetkező haláláig. Édesanyjuk nem becsülte sokra a tudást, lányai nevelésére nem fordított különösebb gondot, figyelmét sokkal inkább egyetlen fiára és az anyagi javakra irányította. Teréz 24, Jozefin pedig 20 éves volt,

BEETHOVEN 1800 MÁJUSÁBAN LÉPETT FEL A BUDAI VÁRSZÍNHÁZBAN, ERRE MA EMLÉKTÁBLA HÍVJA FEL A FIGYELMET.

Fortepan / Budapest Főváros Levéltára / Klász György

🕒 **A Brunszvik-kastély Martonvásáron. A kastély ma a Beethoven Emlékmúzeumnak ad helyet**

Ferencsel is baráti viszonyt ápolt – az ő közbenjárására lépett fel például 1800 májusában a budai Várszínházban. Nem sokkal Beethoven 1827-es halála után két arcképre bukkantak titkos szekrényében: az egyik Brunszvik Terézt, a másik unokatestvérét, Guicciardi Giuliettát ábrázolta. Meghitt hangvétellű leveleket is rejtett a szekrény, ám a zeneszerző egyikben sem nevezte nevén szerelme tárgyát, egyszerűen „Halhatatlan Kedvesem”-nek hívta őt. A zenetörténészek sokáig találgatták, ki lehet a titokzatos nő. Eleinte úgy vélték, Teréznek szólnak a levelek, de később megerősödött az a vélekedés, hogy a másik Brunszvik lány, Jozefin volt azok valódi címzettje.

Jozefin 1799-ben anyja unszolására hozzáment a nála harminc évvel

ITT, AZ EGYKORI BUDAI TEÁTRUMBAN ADOTT KONCERTET 1800. MÁJUS 7.-ÉN

LUDWIG VAN BEETHOVEN

EZT A TÁBLÁT A 200. ÉVFORDULÓN ÁLLÍTOTTA A FŐVÁROS KÖZÖNSÉGE

idősebb Deym Józsefhez, ám alig néhány év múlva, négy kisgyerekkel özvegségre jutott. Teréz volt az, aki vállalta a feladatot, hogy segít a házitánítókkal egyre elégedetlenebb Jozefinnek, hogy fiainak megfelelő nevelőt találjon. 1808-ban indultak útnak. Először németországi intézeteket látogattak meg, ám később eljutottak a svájci Yverdonba is. Itt találkozott Teréz a neveléstörténet egyik legnagyobb alakjával, a szegény gyermekek oktatását felkaroló Johann Heinrich Pestalozzival, aki óriási hatással volt rá. Tőle hallott először az anya-gyermek kapcsolat fontosságáról, valamint arról, hogy a gyermekkor a legfogékonyabb korszak az ember életében, és hogy a nevelést nem tehetjük függővé rang- és hivatalbéli különbségektől.

TUDÁS, TAPASZTALAT, ELTÖKÉLTSG

Az európai országok közül akkori Anglia járt élen az intézményszerű kiskisgyermeknevelés terén: egy New Lanark-i ipartelepen alapította az első óvodát 1816-ban egy Robert Owen nevű gyáros, a szülei munkája miatt napközben egyedül tengődő, gyakran az utcán kóborló kisgyerekek számára. Az óvoda egyik vezetője, Samuel Wilderspin 1823-ban könyvet is írt arról, hogy kell nevelni a gyermekeket 18 hónapos és 7 éves korok között, ez pedig német fordításban Brunsvik Terézhez is eljutott. Megvolt már a tudás, a tapasztalat, az eltökéltség, és csupán egyetlen dolog hiányzott: az anyagi fedezet. 1828 februárjában – a társadalmi támogatás hiányának dacára – gyűjtésbe kezdett, népszerűsítő előadásokat tartott főúri szalonokban, igyekezett minél többekkel megértetni ügye fontosságát. Nem csupán saját családját tartotta emiatt különcknek, hanem az arisz-

☞ *Brunsvik Teréz mellszobra a Budapest I. kerületi Logodi utca és Gránit lépcső találkozásánál, Kampfl József alkotása*

BRUNSVIK TERÉZ A BUDAI VÁR ALJÁBAN, A BRUNSVIK GRÓFOK EGYKORI HÁZÁBAN NYITTA MEG ANGYALKERTJÉT 1828. JÚNIUS 1-JÉN.

tokrata társadalom egy része is fursán nézett rá különös ötlete miatt. Sok ellenzője mellett azért akadtak pártfogói is, többek között Eötvös József, Fáy Andás és Wesselényi Miklós is az ügy mellé állt. Fáradhatatlan munkája eredményeként június 1-jén sikerült megnyitnia első kisdédóvóját a Mikó utcában, amely 40 szegény sorsú kisgyerekkel kezdte meg működését.

ANGYALKERT A VÁRBAN

Az első óvodát hamarosan további három követte, a várbeli Úri utcában, Pesten, majd a Vízivárosban. „Hat évvel később már hatvan intézetünk volt hatezer tanulóval szerte a Monarchiában, bár a legnagyobb

nehézségekkel, értetlenséggel, pénzügyi és politikai akadályokkal kellett megküzdenünk” – írja memoárjában Brunsvik Teréz, akinek nagy szerepe volt a bécsi, augsburgi vagy épp müncheni óvodák megalapításában is. Az óvodákba 2 és 7 éves kor között adhatták be a szülők a gyerekeket, akikre nem csupán felügyeltek ott, hanem olvasni, számolni is tanították őket, de foglalkoztak énekléssel, környezetismerettel és vallással is, illetve idegen nyelvi alapokat is kaptak. Noha az óvodák vezetését eleinte még férfiak látták el – akárcsak Angliában –, Brunsvik Teréz már az első intézmény megalapításakor kiemelte, hogy ő elsősorban a nőket tartja alkalmasnak erre a feladatra. Miután ő maga is világlejében intenzív belső munkát folytatott, tisztában volt azzal, hogy a nevelőt is nevelni kell. Ennek érdekében rendszeresen tartottak olyan összejöveteleket, ahol a tanítók tapasztalatot cserélhettek, vagy éppen kielemezhették egymás munkáját.

Brunsvik Teréz az első óvoda megalapítása után még több mint három évtizedig szolgálta a nevelés ügyét, tevékenyen részt vett például az első magyar nőnevelő intézet létrehozásában, unokahúgával, Teleki Blankával közösen. 1861 októberében, nyolcvanhat évesen hunyt el. ❁

ÚJABB FONTOS PONTHOZ ÉRKEZETT A CITADELLA MEGÚJULÁSA

Tervezett ütemben halad a Citadella megújítása, amellyel a Várkapitányság egy több évtizedes adósságot törleszt. A munka egyik fő célja, hogy a magyarok számára az elnyomás szimbólumaként ismert elzárt erőd kinyílhasson a látogatók előtt.

A Citadellát a 19. században építették a Habsburg-uralom idején, mint az elnyomás szimbólumát, azonban a történelem során számos más szerepet is betöltött, többek között katonai erőd, menedékhely és turistalátványosság volt. A Várkapitányság munkájának köszönhetően a Citadella rövidesen újra elérhető lesz mind a magyar, mind a külföldi turisták számára.

Az erőd belsejét mindeddig csupán egyetlen bejáraton lehetett megközelíteni, ezért a falak megnyitásával új belépési pontokat alakítottak ki a szakemberek az ágyútorony mellett északi és déli irányban, valamint a Szabadság-szobor mögötti falszakaszon. Ezek három irányból is szabaddá, jól megközelíthetővé teszik a Citadellát.

A Szabadság-szobor mögötti bástyarészen már elkészült a lépcsőszerkezet, és a feljárót szegélyező pengefalra fel is került az első burkolat. A szakemberek jelenleg a nyugati ágyútorony szerkezetépítésén dolgoznak, ez hamarosan elkészül. Ezt követi a magyarság szabadságküzdelmeit bemutató kiállítás különleges üvegcsarnokának építése, amely európai léptékben is szenzáció, tervezői bravúr lesz, hiszen nemcsak a falai és a teteje készül majd üvegből, de maga a tartószerkezet, vagyis a gerendák és a tartóoszlopok is.

Az eddigi munkák során a szigetelésén túl befejeződött az erődfalak több mint kilencven százalékának tisztítása, javítása és konzerválása. A falrendszert borító, a világ egyik legkiválóbb minőségű kőincset, a süttői fehér mészköveket és a fala-

zatot felülről lezáró tardosi faragott vörös mészköveket egy speciális réteggel fedték be, hogy még tartósabbak legyenek.

A fejlesztés eredményeként a Citadella és környezete minden tekintetben zölddebb lesz, hiszen a belső udvarán egy 6000 négyzetméteres, mindenki előtt nyitva álló közpark épül, ahol kilátóteraszok, sétautak és kávézó is várja majd a látogatókat. ❁

A MEGÚJULÁS UTÁN HÁROM IRÁNYBÓL IS JÓL MEGKÖZELÍTHETŐ LESZ A CITADELLA.

KRAUSZ FERENC NOBEL-DÍJAS FIZIKUS A BUDAVÁRI PALOTÁBAN

Krausz Ferenc Nobel-díjas fizikus nemrégiben a Budavári Palotába látogatott. A világszerte elismert tudóst Fodor Gergely, a Várkapitányság vezetője fogadta. Krausz Ferenc azt mondta, lenyűgözte a Szent István-terem.

A nemzetközileg elismert tudóst Fodor Gergely, a Várkapitányság vezetője vezette körbe a Budavári Palota elsőként újjáépített történelmi helyiségében, a Szent István-teremben és a hozzá tartozó kiállításon. Krausz Ferencet azonnal elvarázsolta a hely szépsége és a részletek kidolgozottsága, a

világ csodájaként jellemezte a Szent István-termet. A második világháború során elpusztult, majd a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően eredeti formájában helyreállított történelmi terem 2021. augusztus 20-i megnyitása óta már közel 250 ezren tekintették meg. Fodor

Gergely, a Budavári Palotanegyed megújításáért felelős kormánybiztos elmondta: a második világháború után a zavaros visszaépítés egyszerűen blokkosította ezeket az épületeket, és elvágta egymástól őket. Ráadásul megszakítottak minden kapcsolatot a Dunával. Az egész épület a folyóra tekintett

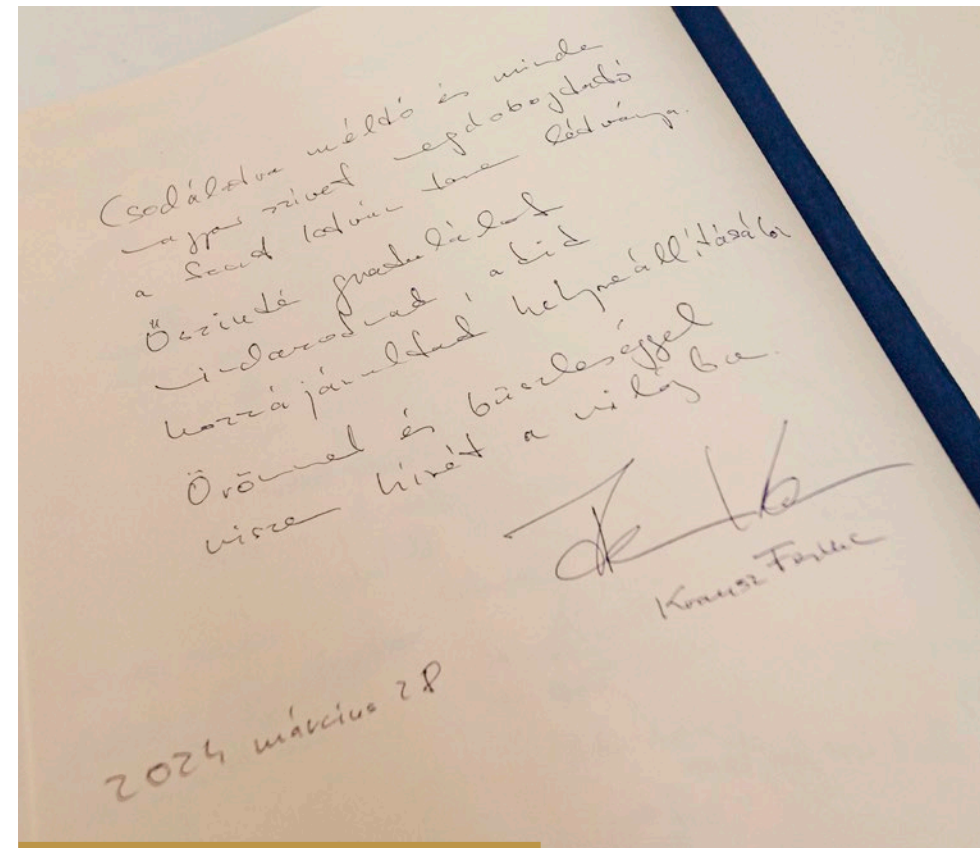
le, ám gyakorlatilag gipszkarton falakkal és nejlonozott nyílászárókkal elzárták a kilátást. „Mi úgy nevezzük ezt az időszakot, hogy a tudatos rombolás korszaka – fogalmazott a kormánybiztos. – Most azon dolgozunk, hogy ez az igazságtalanság helyreálljon. Hosszú éveken át tudósok, építészek, politikusok beszélgettek és vitatkoztak arról, hogy lehetséges-e a korhű helyreállítás, ezért is volt fontos nekünk ez a munka.”

Krausz Ferencre a legnagyobb hatást a Zsolnay pirogránit faliképek tették. „Tényleg fantasztikus, ahogy megjelenítik ezeket az alakokat, szinte mintha le akarnának lépni a falról, mintha háromdimenziósak lennének. Számomra lenyűgöző, hogy ezt hogyan lehet egyáltalán megcsinálni, emberi kéz hogyan tud ilyet megalkotni. Számomra ez szinte a csoda kategóriáját súrolja” – mondta. A professzor szerint a terem újjászületése bizonyítja, hogy Magyarországon napjainkban is léteznek olyan mesteremberek, akik képesek nagyszerű értékek újraalkotására. Kiemelte, hogy a Szent István-terem jó hírét örömmel és büszkén viszi majd a világba.

A különleges látogatás után a fővárosi Petőfi Sándor Gimnázium fizikafakultációra járó diákjai kíváncsian tették fel kérdéseiket a világhírű magyar fizikusnak.

Egyikük kérdésére, vagyis hogy mit érzett, a mikor megakapta a Nobel-díjat, Krausz Ferenc így válaszolt: „Azt, hogy

Krausz Ferencet elvarázsolta a hely szépsége és hitelessége, a világ csodájaként jellemezte a Szent István-termet.

A PROFESSZOR SZERINT A SZENT ISTVÁN-TEREM ÚJJÁSZÜLETÉSE BIZONYÍTÉK, HOGY LÉTEZNEK OLYAN MESTEREMBEREK, AKIK KÉPESEK E NAGYSZERŰ ÉRTÉKEK ÚJRAALKOTÁSÁRA.

te atyáúristen, mi fog történni itt, a következő negyvenöt percen? Az első érzésem leginkább ahhoz hasonlít, amit épp a napokban idéztem egy szintén Nobel-díjas kollégától. Ő azt mondta, ez az érzés leginkább arra hasonlít, mint amikor az embert elüti a busz. Persze, ennyire azért nem rossz, de az első pillanatban tényleg az merül fel az emberben. Nyilván egy óriási öröm vegyül azzal, hogy nehogy elveszítsem a kontrollt a saját életem felett. Ami aztán mégis bekövetkezett, úsztam az árral az első napokban, hetekben. Be kellett rendezkedni erre az új helyzetre, és megtalálni egy új egyensúlyt, ami néhány hónap alatt természetesen beállt, és már lehetővé

A Petőfi Sándor Gimnázium fizikafakultációra járó diákjaival is találkozott a Nobel-díjas fizikus

teszi, hogy időnként azzal is foglalkozzak, ami tulajdonképpen a munkám” – mondta mosolyogva Krausz Ferenc. ✂

☞ A második világháborús ostromban a Királyi Palota 65 százaléka elpusztult

Forrás: Város Hadsereg

TIZENKÉT HÉT A POKOLBAN

Budapest 1944–45. évi ostromát, amelyet joggal neveznek

„második Sztálingrádnak”, a legvéresebb városostromok közé sorolhatjuk.

E pokoli hetek alatt különösen sokat szenvedtek a Várnegyed lakói és az ide menekülők, akik naplóikban és emlékirataikban számoltak be az átélt borzalmakról.

A Budai Várséták legújabb programja végtelenül őszinte és szívbe markoló történeteken keresztül idézi fel a budai Vár második világháborús ostromát.

1944–45 telén közel tízezer ember rettegett a haláltól és reménykedett az életben a Királyi Palota föld alatti tereiben és a történelmi lakónegyed barlang- és pincerendszerében. A Budai Várséták legújabb sétája a Budavári Palotanegyedből a polgárvárosba tart, sőt, levezet a föld alá is: a résztvevők a Vár-barlangban, egy korabeli óvóhelyen bepillanthatnak az ostromlottak „pincebogáreléte” és a túlélésért folytatott küzdelmeikbe.

PUSZTÍTÁS ÉS MENTÉS

Szarka Józsefné Főső Ilona a Királyi Palota óvóhelyén, majd egy szepincében élte túl az ostromot idős szüleivel, valamint négy és fél éves kisfiával. Visszaemlékezésében fájdalmasan szomorú képet fest nemcsak a kifosztott és kiégett palotáról, hanem a német katonai szükségkórház sebesültjeinek megrendítően tragikus sorsáról is. E sok szenvedés mellett felemelő a Szent

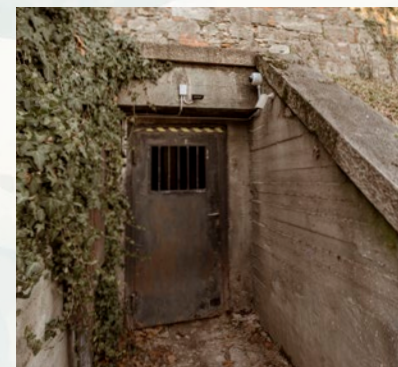
Jobb-kápolna Róth Miksa által tervezett és kivitelezett, aranymozaiikkal díszített kupolájának szinte a csodával határos meneküléstörténete. Pintér Sándor balatonalmádi plébános szívós kitartásának, széles körű kapcsolatainak, nem kevés mibebornak és kisüsti pálinkának, sőt, pontyoknak és üveggolyóknak is köszönhetően a Királyi Palota e páratlan művészeti alkotásában ma is gyönyörködhetünk a Balaton-parti üdülővárosban.

Az alkotást Róth Miksa mozaikművész készítette, forrás: Somjai Sándor, Magyar Krónika

„PINCBOGÁRELÉT”

A séta levezet a Várhegy gyomrába is, ahol gyéren megvilágított, helyenként keskeny és szűk, máshol termekké szélesedő, víztől nedves folyosókon át halad. Nyolcvan évvel ezelőtt ezt az utat számtalanszor tették meg a bomba- és aknazápor elől ide menekülők, akik 1944 karácsonyától tartósan leköltöztek a föld alá. Másfél négyzetméternyi hely, két deciliter víz és öt dekagramm kenyér jutott naponta egy főre. Idősek és kisgyermek, szülő asszonyok és súlyos sebesültek éltek hetekig összehúfolva a sötétben. „Ma van 4 hete,

☞ Bejárat a Lovas úti óvóhelyre

hogy hazuról feljöttünk [a Várba], azóta ágyban nem feküdtem, s le nem vetkőztem” – jegyezte fel naplójá-

☞ Ney Ákos találatot kapott lakása

Forrás: Buzinkay Géza

SOK GYEREKET MENTETT MEG A HALÁLTÓL A NEMZETKÖZI VÖRÖSKERESZT.

☞ A Szent István királyt ábrázoló alkotást Róth Miksa mozaikművész készítette

☞ A barlangrendszerben lévő kutak oltották a menekültek szomját addig, amíg ki nem merültek

ba 1945. január 21-én gróf Széchenyi Viktor, aki az Úri utca 52. számú ház pincéjében nyomorgott fia, Zsigmond családjával és a többi lakóval együtt.

HOGYAN LEHETETT TÚLÉLNI?

Sokan példamutatóan, hősiessé viselkedtek, és önfeláldozóan segítettek egymást. A Mátyás-templom papjai sorra járták az óvóhelyeket, volt, hogy több száz embernek miséztek, ha kellett, kereszteltek vagy temettek. Sokszor az élet egy szalmaszálon múltott. Ney Ákos, az Úri utca 19. számú ház tulajdonosa saját lakását ajánlotta fel a Nemzetközi Vöröskereszt mentőakciója számára, ezzel sok zsidó gyermeket mentve meg a haláltól. Az eseményeket az eredeti helyszíneken felidézve még jobban megerősödik bennünk a béke iránti vágy és az a meggyőződés, hogy a nyolcvan évvel ezelőtti tragikus események soha többé ne ismétlődjenek meg. A Tizenkét hét a pokolban című tematikus sétáról bővebb információ itt érhető el: budaivarsetak.hu ☞

KÉPES TÖRTÉNETEK A VÁRKERT BAZÁRRÓL

Az idén 10 éve megújult Várkert Bazár jubileumi kulturális évadának ünnepi programsorozata a tavaszi szabadtéri tárlat megnyitójával kezdődött március 7-én. A *Mesterektől élményekig* – A Várkert Bazár története című kiállítás a 2014-ben újjászületett épületegyüttes teljes történetét mutatja be a 19. század végétől napjainkig, három kiemelt korszakon keresztül.

A Várkert Bazár több mint száz éve meghatározó része a főváros dunai panorámájának. A kor kiemelkedő hazai építész, Ybl Miklós tervei alapján készült el 1875 és 1883 között.

Az ingyenes szabadtéri kiállítás a 2014-ben újjáépített épületegyüttes teljes történetét mutatja be a 19. század végétől napjainkig, három kiemelt korszakon keresztül – hangzott el a tárlat megnyitóján az YBL6

Művészeti Térben. Kiss Henrietta, a Várkapitányság tartalomfejlesztési vezető szakértője a helyszín történetét felidézve elmondta, hogy a Várkert Bazár ötlete egy egységes várostervezési koncepció részeként

született meg. Megvalósítása az egykori Királyi Palota bővítésének nyitánya lett. A korabeli fotókon látható az is, hogy a második világháború idején milyen károkat szenvedett az épületegyüttes.

A TÁRLAT FOTÓKKAL IDÉZI FEL AZ ÉPÜLETEGYÜTTES LEGFONTOSABB PILLANATAIT A 19. SZÁZAD VÉGÉTŐL NAPJAINKIG, HÁROM KIEMELT KORSZAKON KERESZTÜL.

➤ **Az YBL6 Művészeti Térben tartott megnyitó házigazdája Lévai Balázs volt**

A szabadtéri tárlat második szakasza az 1960-as éveket mutatja be, amikor a legendás Budai Ifjúsági Park, akkori nevén az Ifipark működött a helyszínen. Molnár György, az Omega tagja, Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas gitáros, zeneszerző a megnyitón felidézte, hogy csak szigorú szabályok betartása mellett léphettek fel a helyszínen. De nem csak a fellépőket, a nézőket is előírások köttették. A kultikus szórakozóhely 1984-ben zárt be, majd az épületegyüttes pusztulni kezdett, 1996-ra pedig felkerült a világ legveszélyeztetettebb műemlékeinek listájára is.

A tárlat harmadik része a Várkert Bazár 2014-es megújulását

Az Ifiparkról számos fotó látható a tárlaton, a kommunista rendszer szigorú felügyelete alatt működő szórakozóhely 1984-ig volt nyitva.

mutatja be. A tablók beszámolnak arról, hogy az újjáépítésnél nemcsak az építészeti hagyományokat, hanem a modern kor elvárásait

is figyelembe vették. Így lett mára a főváros meghatározó kulturális intézménye, amely évente több tízezer látogatót fogad sokszínű zenei, irodalmi, képzőművészeti kínálatával, családi programjaival.

Sikota Krisztina, a Várkapitányság vezérigazgató-helyettese szerint ezzel végre beteljesedett az épületegyüttes tervezőjének álma. „Immáron tizedik éve működik itt, a Várkert Bazárban egy nagyon pezsgő kulturális és turisztikai élet. Ezzel a mesternek, Ybl Miklósnak az álma is valóra vált, hiszen neki is az volt a célja, hogy egy jelentős társadalmi találkozóhely legyen a Várkert Bazár” – mondta a vezérigazgató-helyettes. Sikota Krisztina kiemelte azt is, hogy a Várkert Bazár programkínálatában a kezdetektől fontos szerepet kap az irodalom. Az intézmény ma sokszínű

művészeti kínálata évről évre egyre gazdagabb zenei, irodalmi, képzőművészeti és családi programokat kínál.

A *Mesterektől élményekig* – A Várkert Bazár története kiállításához kísérőprogramok is kapcsolódnak. Századfordulós családi délután keretében élő történelmi játszótér várja az érdeklődőket az YBL6 Művészeti Térben április 27-én, valamint családi tárlatvezetést is tartanak a szabadtéri kiállítás helyszínén. A vezérigazgató-helyettes továbbá elmondta, hogy május végén indul az a háromnapos művészeti fesztivál, amellyel az újraindítás óta eltelt tíz év kulturális sokszínűségét összegzik, ennek keretében ingyenes családi eseményekkel, nagykoncertekkel, irodalmi programokkal, tárlatvezetésekkel és gasztronómiai különlegességekkel is várják majd az érdeklődőket.

A *Mesterektől élményekig* – A Várkert Bazár története című tárlat június elejéig tekinthető meg a Várkert Bazár Glorietthez vezető rámpáján. ☞

További információk:
www.varkertbazar.hu

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől. Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

► SÜTTŐI MÉSZKŐ DÍSZEKKEK ÚJUL MEG A KORÁBBI HONVÉD FŐPARANCSNOKSÁG

Felkerültek a korábbi Honvéd Főparancsnokság homlokzatára a süttői mészkőből faragott első díszek. A tervezett ütemnek megfelelően halad a Dísz téri épület megújítása.

Tavaly az ablaktokok kerültek a helyükre, mára már az épület nagy részén végeztek a munkával, a szakemberek már a keleti homlokzat egyes részein az ablakszerkezeteket is beépítették. A borovi fenyőből megmunkált, kapcsolt gerébtokos nyílászárók az eredeti tervek és régi

fényképek alapján, de a modern kor előírásai szerint készülnek. A Dísz téri épületszárnyra több mint 80 darab szürkészöld színű ablakot és erkélyajtót szerelnek a közeljövőben.

A homlokzatra folyamatosan érkeznek a világ egyik legkiválóbb minőségű üledékes mészkövéből, a süttői mészkőből faragott bábos kőkorlát- és szemöldökpárkányelemek is a palota melletti építési területre, így számos homlokzati díszítés már felkerült az épület keleti homlokzatára.

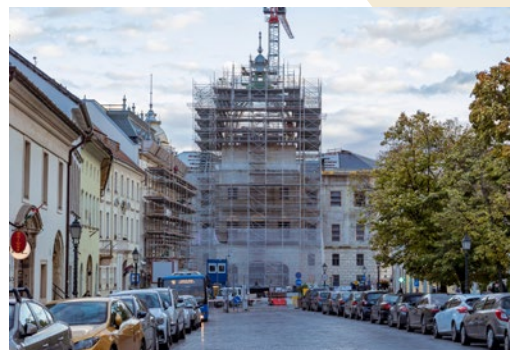
Az egykori Honvéd Főparancsnokság kupolájának építése is a tervezett ütemben halad, a szakemberek már felhelyezték rá a közel 280 kilogramm súlyú csúcsdíszt. Jelenleg a kupola üvegfedésének rácsszerkezetét építik, melyen keresztül Budapest páratlan panorámájában gyönyörködhetnek majd a látogatók.

A Kallina Mór tervezte Honvéd Főparancsnokság és a vele egybeépült Honvédelmi Minisztérium a második világháborúban kapott súlyos, de nem végzetes találatot, azonban a helyreállítás elmaradt. Előbbi épületet a kommunista hatalom döntésére

ideológiai okokból az első emeletig visszabontották, utóbbit a földdel tették egyenlővé. A Nemzeti Hauszmann Program részeként újjászülető Honvéd Főparancsnokság kupolájában kilátó nyílik, az újjászülető épület pedig nyitva áll majd a Budavári Palotanegyedbe látogatók előtt, benne lelmító otthonra a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum.

► TERVEZETT ÜTEMBEN HALAD A VISEGRÁD RENESZÁNSZA FEJLESZTÉSI PROGRAM

A visegrádi műemlékegyüttes épületeinek helyreállítását célzó történelmi jelentőségű munka első lépéseként tavaly elkészült a várendszer és a palota részletes felmérése. A szakemberek 3D-lézer-szkenneléssel és drónok segítségével milliméter-pontossággal határozták meg az épületek helyét és állapotát. Az így megalkottott 3D-modellekkel pontosan lehet szemléltetni a Királyi Palota jelenlegi és lehetséges jövőbeli megjelenését. A műemlékegyüttes megújulása a tervezett ütemben halad.

► KÖZÉPKORI KERÁMIA IVÓKÉSZLETTEL BŐVÜLT A HAUSZMANN-SZTORI KIÁLLÍTÁS

Hauszmann Alajosnak és élete fő művének állít emléket a Budavári Palota déli összekötő szárnyában, az újjászületett Szent István-terem felett megtekinthető kiállítás. Az érdeklődők a tárlaton megismerhetik, hogy Hauszmann Alajos hogyan építette át a Budavári Palotát és környezetét a századfordulón, és betekintést nyerhetnek abba is, hogy több évtizednyi pusztulás után most miként újul meg a Budavári Palotanegyed.

A szakemberek rendszeresen végeznek régészeti feltárásokat az újjászülető Budavári Palotanegyed területén, hogy felszínre kerülhessenek az elmúlt évszázadok rejtett emlékei. Ezúttal egy kiváló állapotban fennmaradt, közel 600 éves agyag ivókészlettel bővült a Hauszmann-sztori kiállítás.

A régészek az egykori Honvéd Főparancsnokság területén végzett feltáráson egy középkori kútban, a Zsigmond korából (1487-1437) származó iszapos-saras feltöltésben leltek rá a műtárgyakra. A szerencsés módon épen maradt kerámiák

Egy középkori kútban, a Zsigmond korából származó iszapos-saras feltöltésben leltek rá a műtárgyakra.

megjelenése a mindennapi használatra utal.

Az agyagedényeket kiégetés előtt vékonyan bekarcolt vonalakkal díszítették. A korsó pereme finoman legömbölyített, rajta kis kiöntőrészt alakítottak ki. A poharak közül a legnagyobb egy talpas, kiszélesedő peremű serleg. A két kisebb pohár közül az egyik egészen rövid, széles szárral, tömör kúp alakú talppal rendelkezik, pereme kissé kifelé hajló, míg a másik tölcseresen enyhén szélesedő szájú, talpa egyenes. A poharak egyedi kialakítása arra utal, hogy többféle italt fogyaszthattak belőlük.

A Budavári Palota déli összekötő szárnyában található Hauszmann-sztori kiállítás a Szent István-terembe, a Budapesti Történelmi Múzeumba vagy a két tárlatra vásárolt kombinált belépőjeggyel, keddtől vasárnapig, 10 és 18 óra között látható.

DESSZERT SISINEK

Elisabeth Amalie Eugenia, vagy ahogy a világ ismeri, Sisi, a magyar királyné, nemcsak szépségéről és eleganciájáról volt híres, hanem arról is, hogy mennyire vigyázott a vonalaira. A 19. század egyik legendás nőalakja, korának szépségideálja volt, nagy hangsúlyt fektetett az egészséges életmódra, a kalória- és szénhidrátszegény táplálkozásra.

A királyné rendkívül szigorú diétát követett, és rendszeresen sportolt, hogy megőrizze karcsú alakját. Azonban, mint oly sokan, ő sem tudott mindig ellenállni az édességeknek. Különösen szerette az epret és a csokoládét. Erzsébet, aki mélyen kötődött a magyarokhoz, élvezte a helyi édességeket, amikor Magyarországon tartózkodott. Állítólag ő is vásárolt Dobos C. József cukrász legendás tortájából, melyet alkotója után dobostortának neveztek el.

A torta öt vékony piskótalapból áll, amelyek között csokoládékrém található, a tetejét pedig karamellizált cukor borítja. Kis kreativitással

megalkothatjuk e közkedvelt desszert egészségesebb, szénhidrátszegény változatát is, mely minden bizonnyal Sisi egyik kedvence lenne ma is.

Így ez a dobostorta tökéletes választás mindenki számára, aki szereti az édességeket, de mégis odafigyel az egészséges táplálkozásra, mint Sisi. A királyné viszont korát megelőzve tudta, hogy a kései órákban elfogyasztott desszert nem tesz jót, ezért ő általában a reggeli felszolgálásakor engedte meg magának az édességet. Érdemes megfontolni és követni a példáját, ha vigyázni szeretnénk a vonalainkra. ✿

DOBOSTORTA

Hozzávalók:

- ✿ 6 tojás
- ✿ 6 evőkanál cukor vagy annak megfelelő alternatív édesítőszer
- ✿ 6 evőkanál liszt
- ✿ 200 g étcsokoládé
- ✿ 200 ml tejszín
- ✿ 150 g cukor (a karamellhez)

Elkészítés:

Verjük fel a tojásokat az édesítővel vagy cukorral, majd adjuk hozzá a lisztet. Süssük a tésztát 180 fokon 10-15 percig. A krémhez olvasszuk fel a csokoládét a tejszínben. Vágjuk a piskótát 5 egyforma részre, majd kenjük meg mindegyiket a csokoládékrémmel. A tetejére készítsünk karamellt a cukorból, és kenjük rá a tortára. Díszítésnek használjuk Sisi kedvenc gyümölcsét: eperrel tálaljuk.

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra hívjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése ezúttal: milyen nevet kapott a Budavári Palotanegyed fehérbor?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét május 3-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény. A megfejtést postai úton beküldő játékosainkat kérjük, hogy a telefonszámukat is szíveskedjenek elküldeni a kapcsolatfelvétel megkönnyítése érdekében.

A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetéseire.

	SVÉD TELEPÜLÉS	SAJNÁL, FÁJLAL	LUXEBURGI AUTÓJEL	BÁSTYA KÖZEPE!	A PANASZ SZAVA!	
1						A
PÁRATLAN SZÁM!			HEGEDŰ TARTÓJA			
ROBBANÓ-SZER			TÓRIUM VEGYJELE			
... ONO				KIPLING KÍGYÓJA		
				ÉMELYÍTŐ		
	... GIBSON, SZÍNÉSZ	AMPER	KUTYAFAROK	HIGANY VEGYJELE		LITER
			KÖZÉPEN VÁRJÁK!	JEGYZETEL		RÓMAI ÖTVEN
GYENDÉLKEDŐ					ELLENŐRZÉS, RÖVIDEN	
					CSONT, LATINUL	
ENERGIA JELE		JUTALÉK-KERET!		KIRÁLY, FRANCIÁUL		OSZTRÁK AUTÓJEL
		HIDROGÉN VEGYJELE		A BIT JELE		HÍM KROMOSZÓMA
LÉPCSŐHÁZ, RÖVIDEN			SZIBÉRIAI FOLYÓ		STALLONE BECENEVE	

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajkoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

MESTEREKTŐL *élményekig*

A VÁRKERT BAZÁR TÖRTÉNETEI

SZABADTÉRI KIÁLLÍTÁS

Várkert Bazár Gloriett

varkertbazar.hu

10

Várkert
Bazár

BUDAVÁRI
PALOTANEGYED